

Om recidiv efter betinget dom.

Af fuldmægtig, cand jur. PREBEN WOLF.

Indledning.

Den betingede dom — probationen — har forlængst passeret sit 100 års jubilæum i den angelsaksiske verden og holdt en ret upåagtet 50 års fødselsdag i Danmark i 1955. I sin nuværende form — straffelovens § 56 — har den været kendt i 30 år og virket næsten lige så længe.

Den første indgående videnskabelige behandling af den betingede dom fik vi i 1948 med *Knud Waabens* guldmedaljeafhandling¹⁾ men både før og efter den tid har emnet været berørt i betænkninger, artikler, lærebøger og i afhandlinger med andre hovedemner. Ikke destomindre er der stadig mere eller mindre udækkede felter i vor viden om den betingede dom. Det gælder f. eks. kendskabet til den betingede doms virkning i recidivforebyggende retning sammenlignet med virkningen af ubetinget dom.²⁾

Det har i den forbindelse nogen, men ikke afgørende betydning, at den officielle kriminalstatistik hidtil ikke har indeholdt oplysninger om recidiv for tiden efter 1933. Vi har imidlertid i de senere år fået en omfattende undersøgelse fra Århus i *Erik Christensens* bog (1957) om de unge lovovertrædere³⁾ og en oversigt i Dansk forsorgsselskabs årsberetning (1952).⁴⁾ Ældre årsberetninger indeholder tilsvarende oversigter fra Dansk værneseelskab,⁵⁾ og der foreligger såvel hos *Sv. Lund-Andersen*⁶⁾ som hos *Karl O. Christiansen*⁷⁾ nogle mindre undersøgelser fra trediverne (udkommet 1942 og 1940).

Kun Karl O. Christiansen og Erik Christensen har forsøgt at sammenligne med recidivet efter ubetinget dom, og kun Erik Christensen har haft mulighed for at gøre det på en tilfredsstillende måde for tiden efter 1933.

Nogle udenlandske statistikker er referet hos Waaben, hvortil henvises.⁸⁾

Straffeloven af 15. april 1930, kapitel 7: Betingede straffedomme.

Loven foreskriver, med hensyn til anvendelse af betinget dom og eventuel fuldbyrdelse af den betinget udsatte straf, følgende af interesse for problemstillingen i nærværende undersøgelse:

- 1) »Når en straffedom ikke lyder på højere straf end *bøde, hæfte i 2 år eller fængsel i 1 år* kan det i dommen bestemmes, at straffens fuldbyrdelse skal udsættes, således at straffen bortfalder ved udløbet af en af retten fastsat *prøvetid*.« (§ 56¹⁾).
- 2) »Prøvetiden er *mindst 2, højst 5 år*, regnet fra den endelige doms afsigelse.« (§ 56¹⁾).

- 3) »I prøvetiden eller en del af denne sættes den dømte under et i dommen nærmere bestemt *tilsyn*, medmindre dette efter omstændighederne skønnes ikke at være formålstjenligt«. (§ 56¹).
- 4) »Hvis den dømte gør sig skyldig til straf for en lovovertrædelse, om hvilken der inden prøvetidens udløb er indledet retslig undersøgelse mod ham, bliver den udsatte straf af fuldbyrde, — — —«. (§ 57).

Problemerne i forbindelse med § 56, stk. 2, om foretagelse af personundersøgelse og § 58 om fuldbyrdelse af straffen på grund af vilkårsovertrædelse er ikke her gjort til genstand for undersøgelse, og de øvrige bestemmelser i kapitel 7 er ligeledes holdt udenfor denne artikels rammer. Se nu ændringerne til § 56 m. v. i lov nr. 138 af 31/3 1960.

De forskellige strafarter.

Bødestrafte er per definition ikke omfattet af materialet, jfr. nedenfor, og de har iøvrigt liden praktisk betydning ved betinget dom. Kriminalstatistikken for 1949, det år der danner udgangspunkt for denne undersøgelse, registrerer kun 1 betinget bødestraf (tabel VIII) vedrørende mandlige domfældte; i årene 1950—1953 forekommer ingen; i 1954 er der igen 1; og i 1955, det sidste år for hvilket der ved nærværende artikels udarbejdelse var udsendt kriminalstatistik, var der 3).⁹⁾ At betingede bødedomme altid har været sjældne fremgår iøvrigt af oplysninger hos Waaben side 66 og side 155.¹⁰⁾

Tilfælde af idømmelse af betingede straffedomme af *længere varighed* end hjemlet efter § 56 kan forekomme, jfr. § 85, II, men de er såre sjældne, jfr. *Hurwitz* side 696¹¹⁾ og Straffelovskommissionens betænkning om forsorgsdomme m. v. 1953 side 46.¹²⁾ Ifølge kriminalstatistikken er der ialt 2 i 1949, men der er ingen blandt begynderne.

Militær arrest forekommer i det her behandlede materiale, men også ved denne strafart optræder betingede domme uhyre sjældent. Det fremgår af kriminalstatistikken, at betinget militær arrest slet ikke viser sig i årene 1949—1952, og i 1953 er der kun registreret 1 tilfælde. Efter den ved lov nr. 114 af 21. juli 1954 foretagne ændring af den militære straffelov (hvorefter militære straffe iøvrigt fremdeles kan gøres betingede) er der ikke registreret betinget militær straf i statistikken, hverken for 1954 eller 1955.

Hæftedommene andrager i nærværende materiale ca. 12 % af samtlige begynderdomme, der lyder på højere straf end bøde.

Af kriminalstatistikken fremgår det, at 8228 mænd i 1949 idømtes højere straf end bøde (krim.stat. 1949, tab. 12), heraf hæfte: 773 eller 9,4 %. Af de 773 hæftedomme var 240 eller 31 % betingede (krim.stat.tab. VIII og side 33).

Oplysningerne i den eneste foreliggende mere indgående under-

søgelse af hæftestrafpen ved *Alvar Nelson* m. fl.¹³⁾ stemmer ikke hermed, idet den kurve over procentfordelingen af personer idømt betinget hæfte i 1933—1952, som angives at bygge på kriminalstatistikens oplysninger herom, hele vejen ligger i et niveau, der er ca. 10 % lavere end det ifølge statistikken korrekte, hvilket formentlig skyldes en teknisk fejl ved selve indtegningen af kurven i koordinatsystemet.

I kriminalstatistikens tabeller IX og X er de domfældte dernæst delt op i begyndere og recidivister, men de talmæssige opgivelser vedrørende begyndere idømt hæfte omfatter kun domfældte, der har fået ubetinget hæftedom: 253 mænd (tab. IX), medens de tilsvarende oplysninger i statistikens tabel X vedrørende recidivisterne omfatter både betinget og ubetinget dømte: ialt 297 mænd.

I sin bog om hæfte har Alvar Nelson samlet disse oplysninger for 1949 og øvrige år 1933—1952 i en tabel (tab. 10, side 46) og derhos i en anmærkning til tabellen korrekt gjort opmærksom på, at » — — — tallene for recidivister inkluderer betingede domme, medens tallene for begyndere kun gælder ubetingede domme.« Dette betyder, at opgivelserne for begyndere og recidivister idømt hæfte ikke er umiddelbart sammenlignelige; men med de oplysninger, vi iøvrigt kan hente i kriminalstatistikken, skulle det dog være muligt at danne sig et fornuftigt skøn over den rette fordeling af betingede og ubetingede hæftedomme mellem begyndere og recidivister og nå frem til et temmelig nøjagtigt anslået antal. Kriminalstatistikken opgiver, som ovenfor nævnt, totalantallet af mandlige domfældte i 1949 til 8228, hvoraf 773 eller 9.4 % er idømt hæfte, og af disse igen har 240 eller 31 % fået dommen gjort betinget. Endvidere opgiver den 253 ubetinget dømte begyndere, og det samlede antal recidivister idømt hæfte: 297. Heraf skulle smån umiddelbart kunne få 773 — (253 + 297) = 223 begyndere idømt betinget hæfte i 1949 og 240 — 223 = 17 betinget dømte recidivister. Tallet for betinget dømte begyndere på 223 må dog antages at være noget overdrevet, idet totalmaterialet ifølge kriminalstatistikken (krim.stat. side 35) forud for opgivelserne i tabellerne IX og X er reduceret med samtlige, der er idømt tillægsstraf: 101 og samtlige udlændinge: 104, d. v. s. ialt 205 eller ca. 2,4 %. Hvis vi korrigerer for denne oplysning og iøvrigt antager, at hæftestrafpen efter reduktionen udgør samme procentvise andel af samtlige straffe som før, får vi:

$$\frac{(8228 - 205) \cdot 9,4}{100} - 240 - \frac{240 \cdot 1,2^*}{100} = 517 \text{ ubetingede}$$

hæftedomme, og vi kan opstille følgende tabel:

* Reduktionen for de betinget dømte antages at ligge omkring halvdelen af reduktionen for totalmaterialet og stort set kun omfattende udlændingene.

Tabel I: Fordelingen af mænd, der i 1949 er idømt betinget og ubetinget straf af hæfte, fordelt over begyndere og recidivister. (Beregnet på grundlag af krim.stat. 1949).

	<i>Begyndere</i>	<i>Recidivister</i>	<i>Total</i>
Betinget hæfte	204 (44 %)	33 (11 %)	237 (31 %)
Ubetinget hæfte	253 (56 %)	264 (89 %)	517 (69 %)
Total	457 (100 %)	297 (100 %)	754 (100 %)

Resultatet ligger meget tæt op ad det i nærværende undersøgelse gjorde fund, hvorefter der er 202 begyndere idømt betinget hæfte i 1949; og for hæftestrafens vedkommende bekræftes den hypotese, som senere vil blive mere udførlig behandlet, at den kriminelle fortid betyder noget for domstolens valg mellem at anvende betinget eller ubetinget dom. Samtidig bekræftes en rimelig formodning om, at der er flere begyndere (nemlig 61 %) end recidivister, der får hæftestraf. Nelson har på grundlag af sin foran omtalte tabel 10 draget den modsatte slutning, men dog med det udtrykkelige forbehold, at hans tabel ikke giver basis for sikre konklusioner.¹⁴⁾

Den følgende fremstilling vil fortrinsvis blive koncentreret om *fængselsstraffen*, der ifølge kriminalstatistikken for 1949 rammer ialt 6942 mænd eller 76 % af samtlige mandlige domfældte, heraf er 2378 eller 34 % betinget dømt. Omkring 3090 eller 45 % er begyndere, og heraf er de 2065 eller ca. 67 % betinget dømt, (73 % hvis vi ser bort fra alle, der har fået mere end 1 års fængsel), ca. 3870 eller 55 % er recidivister, og heraf er ca. 8 % betinget dømt (ca. 10 % hvis vi ser bort fra alle, der har fået mere end 1 års fængsel). Det fremgår altså klart også for fængselsstraffens vedkommende, at den kriminelle fortid hos lovovertræderne er afgørende for, om de får betinget dom eller ej.

Grundlaget for undersøgelsen: Materiale og definitioner.

Medens der i foregående afsnit bygges på den officielle kriminalstatistikks offentliggjorte totaltal for 1949, vil i det følgende kun de såkaldte forbryderbegyndere blive gjort til genstand for nærmere behandling. Der er redegjort for denne undersøgelses materiale og fremgangsmåden ved dets indsamling og bearbejdelse i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1959.¹⁵⁾ Her skal blot nævnes, at *materialet* består af samtlige mandlige forbryderbegyndere, der i kalenderåret 1949 er idømt højere straf end bøde for overtrædelse af straffeloven af 15. april 1930 (undtagen betleri og løsgænger, men omfattende overtrædelser af svangerskabsloven af 18. maj 1937).

Forbryderbegyndere defineres i overensstemmelse med statistisk departement, som domfældte, der i en periode af 10 år eller

mere, forud for begåelsen af den nu pådømte lovovertrædelse ikke har været idømt højere straf end bøde for overtrædelse af straffeloven (÷ betleri og løsgængeri + svangerskabsloven).

Da det tidligere er godtgjort,¹⁵⁾ at denne definition af forbryderbegyndere er uhensigtsmæssig for recidivforskningsformål (og formentlig for kriminologisk problemstilling overhovedet) er materialet her opdelt i *egentlige* (rene) *begyndere* (førstegangsstraffede) uden nogen tidligere kendt lovovertrædelse og *uegentlige begyndere*, d. v. s. alle de øvrige af statistisk departements definition omfattede begyndere. Det er tidligere dokumenteret,¹⁵⁾ at de uegentlige forbryderbegyndere recidiverer signifikant hyppigere indenfor en 5—6 års periode end de egentlige begyndere, og det er meningen nedenfor at fremlægge dokumentation for, at de også adskiller sig signifikant fra hinanden med hensyn til de sanktioner, der bringes i anvendelse overfor dem.

En persons *recidiv* er defineret noget videre end sædvanligt, som enhver i politiets centrale register (rigsregistraturen) optaget strafbar lovovertrædelse, som den pågældende har gjort sig skyldig i efter dommen i 1949.

Denne definition af recidiv er konsistent med den af forfatteren foretrukne snævre definition af begyndere (de egentlige eller rene begyndere).

Hypoteser og problemstilling.

På grundlag af lovens ord og motiver, kendskabet til probationens historie og udvikling, forskellige juridiske forfatteres behandling af emnet, kriminalstatistikken og hidtidige undersøgelser kan man opstille hypoteser vedrørende det her behandlede materiale.

Hypoteserne kan dels angå *anvendelsen af betinget dom*, dels *virksomheden af betinget dom*, hvilket navnlig betyder, at vi må forsøge at vurdere behandlingens resultat målt ved recidivet, på basis af hvad vi ved om domstolenes udvælgelse af de ubetinget dømte og de betinget dømte og herunder igen de betinget dømte med og uden tilsyn (d. v. s. dommernes adfærd med hensyn til afsigelse af betingede og ubetingede domme).

Det er vist en almindelig opfattelse også blandt fagfolk, at domstolene giver de »bedste« af deres klienter betinget dom; blandt de betinget dømte får de »værste« (de der trænger til det) beskikket tilsyn. Herudover ved vi meget lidt — selvom udvælgelsen er »rigtig«, kan vi ikke umiddelbart se, i hvilken rangorden fra »bedst« til »værst« vi skal placere de ubetinget dømte og de betinget dømte med og uden tilsyn.

Idet vi går ud fra, at ordene »bedst« og »værst« kun har mening, hvis de bruges om de domfældtes prognoser, kan vi foreløbig opstille følgende hvis — så sætninger:

1) Hvis udvælgelsen er som formodet (de bedste prognoser) og behandlingen (betinget dom) den mest effektive, så vil de betinget dømte klare sig signifikant bedre (recidivere mindre) end de ubetinget dømte.

2) Hvis udvælgelsen modsat det antagne omfatter de dårligste prognoser, og behandlingen (betinget dom) er den mindst effektive, så vil de betinget dømte klare sig signifikant dårligere (recidivere hyppigere) end de ubetinget dømte.

De hidtil foretagne undersøgelser viser alle, at der ikke er nogen videre forskel på recidivet hos betinget og ubetinget dømte.²⁾ Dette betyder, at man må forkaste sætningerne 1 og 2, og man skulle herefter kunne slutte, at enten er der noget galt med vore antagelser om udvælgelsen, eller også er der noget galt med behandlingen, når vi vel at mærke vurderer den alene ud fra et effektivitetssynspunkt og med recidivet som målestok.

Spørgsmålet bliver nu, om vi kan komme nærmere til en løsning end denne ret utilfredsstillende konklusion af allerede foreliggende undersøgelser.

Når vi skal vurdere udvælgelsen, må vi først se, hvad der i forvejen vides om faktorer, som er prædiktive (eller formodes at være det) for recidiv, og som kan antages at differentiere vort materiale med hensyn til anvendelsen af betinget og ubetinget dom.

Vi vil her se på faktorerne 1) *kriminell fortid*, 2) *alder ved første domfældelse*, 3) *forbrydelsens art* og 4) *grovheden udtrykt ved strafudmålingen* som udvælgelsesfaktorer, der tages i betragtning af domstolene.

Undersøgelsen falder herefter i to hovedafsnit, hvoraf det første (I) vedrører opstilling af hypoteser om udvælgelsen af de tiltalte i straffesager til betinget dom (med og uden tilsyn) på grundlag af forannævnte 4 faktorer samt efterprøvning af hypoteserne på det foreliggende materiale. Andet hovedafsnit (II) omfatter opstilling af hypoteser om tilbagefaldet og efterprøvning af hypoteserne på materialet.

I. Udvalgelsen af tiltalte i straffesager til betinget domfældelse.

Udvælgelsesfaktor 1: Kriminell fortid.

Det er tilstrækkeligt dokumenteret i talrige undersøgelser, at kriminell fortid giver en dårlig recidivprognose.¹⁶⁾

Såfremt der viser sig at være signifikant flere betinget dømte blandt begynderne end blandt recidivisterne, bekræftes hypotesen om udvælgelse af de »bedste« for så vidt, og på tilsvarende måde forholder det sig ved sammenligning af egentlige med uegentlige begyndere.

Det fremgår allerede af kriminalstatistikkenes oplysninger, at kriminell fortid betyder noget for udvælgelsen af dem, der skal

have betinget dom, jfr. de indledende afsnit vedrørende hæfte (tabel I) og fængsel, hvoraf det blandt det andet fremgår, at omkring 90 % af de betinget dømte er begyndere, medens for hæfte kun ca. 60 % og for fængsel kun 45 % af det totale antal domfældte er begyndere i 1949. Det er endvidere klart, at det er de »bedste«, d. v. s. de med kriminel fortid mindst belastede, der får betinget dom. At dette resultat holder, når vi sammenligner egentlige med uegentlige begyndere vil fremgå af tabel II.

Tabel II: Egentlige og uegentlige forbryderbegyndere, idømt højere straf end bøde i 1949, fordelt efter om dommen er gjort betinget eller ej.

	<i>Egentlige beg.</i>	<i>Uegentlige beg.</i>	<i>Total</i>
Betinget dom	1676 (64 %)	612 (49 %)	2288 (59 %)
Ubetinget dom	931 (36 %)	645 (51 %)	1576 (41 %)
Total	2607 (100 %)	1257 (100 %)	3864 (100 %)

Forskellen er signifikant på 1‰ niveauet med 1 frihedsgrad, og tendensen holder klart for alle aldersklasser op til 40 år. For de 40-årige og ældre er forskellen dog meget lille og ikke signifikant.

Tabel II omfatter alle strafarter fra hæfte til fængsel m. v., men det er nærliggende at antage, at den kriminelle fortid også spiller en rolle for valget af selve strafarten. Det fremgår allerede af de indledende afsnit for så vidt angår begyndere og recidivister, men holder også ved sammenligning mellem egentlige og uegentlige begyndere, således at der er en tendens til flere hæftestraffede og færre fængselsstraffede blandt de egentlige begyndere end blandt de uegentlige, (i hvert fald indenfor kategorien af ubetinget dømte).

Det ses således, at de med kriminel fortid mindst belastede hyppigere får betinget dom end de mere belastede, og hvis de får ubetinget dom, er chancen for, at den lyder på den mildeste frihedsstraf (hæfte) betydeligt større end for recidivister og uegentlige begyndere, der hyppigere anses med alvorligere frihedsstraffe.*) Vor hypotese beskræftes således for så vidt angår faktoren: Kriminel fortid.

Udvælgelsesfaktor 2: Alder ved dommen i 1949.

Ser man på alderens betydning for udvælgelsen af de betinget dømte, viser kriminalstatistikken for samtlige domfældte, at procenten af betingede domme er størst i de yngste aldersgrup-

*) Denne konstatering vedrørende egentlige og uegentlige begyndere er et yderligere argument mod bevarelsen af kriminalstatistikken hidtidige heterogene begynderbegreb, jfr. foran i afsnittet om definitioner m. v. samt nærmere i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1959, pag. 118 ff.

per (ca. 50 % i aldersgruppen under 20 år) og faldende med stigende alder (ca. 25 % i alderen 21 år og derover). Dette kan i nogen grad skyldes, at begynderne, — der oftere end recidivisterne får betinget dom — også er yngre end disse.

For begyndere idømt fængselsstraf ser vi hos Erik Christensen, at der i hans århusmateriale¹⁷⁾ ikke er fundet større afvigelser over aldersklasserne i anvendelsen af betinget dom, og forskellene er ikke signifikante.

Anderledes ser det ud i vort materiale, der vedrører hele landet i et enkelt år (1949), medens Erik Christensens alene vedrører Århus i årene 1933—1952. Denne forskel i materialets sammensætning er formentlig tilstrækkelig til at forklare forskellen i resultater.

For nærværende materiale viser tabel III nedenfor, at der er signifikant forskel på fordelingen af betinget og ubetinget dømte over aldersklasserne, når vi (ligesom Erik Christensen) ser på fængselsstraf alene.

Tabel III: De i 1949 til straf af fængsel dømte forbryderbegyndere fordelt efter aldersklasser, og om dommen var betinget eller ubetinget.

Aldersklasser	Bel. fgsl.	%	Ubet. fgsl.	%	Total	%
—20 år	591	28	229	18	820	25
	% 72		28		100	
21—24 år	372	18	185	15	557	17
	% 67		33		100	
25—29 år	312	15	170	14	482	14
	% 66		34		100	
30—39 år	410	20	282	23	692	21
	% 59		41		100	
40 +	400	19	380	30	780	23
	% 51		49		100	
Total	N 2085	100	1246	100	3331	100
	% 63		37		100	

$$X^2 = 82,3^{***} \quad f = 4$$

Der er såvidt undertegnede ved, ingen tidligere undersøgelser, der indeholder tilsvarende oplysninger vedrørende hæfte. I det foreliggende arbejde er der imidlertid fundet signifikant forskellig fordeling også af betinget og ubetinget hæfte over aldersklasserne ($X^2 = 16, 1^{**} \quad f = 4 \quad N = 475$), og tendensen går i samme retning som ved fængsel.

Deler vi begynderne idømt fængselsstraf op i egentlige og uegentlige begyndere, viser det sig, at de fordeler sig signifikant forskelligt over aldersklasserne, således at andelen af uegentlige

begyndere stiger med stigende alder fra ca. $\frac{1}{4}$ i aldersklasserne under 30 år til godt $\frac{1}{2}$ i alderen 30—39 år og knapt $\frac{1}{2}$ i alderen 40 år og derover.

Da vi tidligere (se foran vedrørende udvælgelsesfaktor 1) har set, at der blandt de egentlige begyndere er signifikant flere betinget dømte, og da det nu viser sig, at de tillige har signifikant flere unge, er dette måske forklaringen på den fundne fordeling mellem betinget og ubetinget dømte i den samlede begyndergruppe. Vi må altså betragte de egentlige og de uegentlige begyndere hver for sig, og det viser sig så, at der er signifikant forskellig fordeling ($0,001 > P$) af betinget og ubetinget dom over aldersklasserne hos de egentlige begyndere, således at det navnlig er de unge, der får betinget dom. Hos de uegentlige begyndere er den faktiske tendens den samme, forskellen er ikke signifikant ($0,20 > P > 0,10$).

Her er tabellerne udeladt af pladsmæssige grunde.

Hypotesen om udvælgelsen af de »bedste« bekræftes således ikke på udvælgelsesfaktoren alder, idet der fortrinsvis gives betinget dom til yngre domfældte, der har dårligere prognose end ældre.

Udvælgelsesfaktor 3 Forbrydelsens art.

Når vi betragter kriminalstatistikken, ser vi allerede der en stærk sammenhæng mellem forbrydelsesart og alder med flest unge indenfor volds- og berigelseskriminalitet (krim.stat. 1949, tab. IX begyndere). Indenfor berigelsesforbrydelserne, der er de talrigeste, ser vi igen flest unge blandt overtræderne af §§ 276, 288 og 293 I (tyveri, røveri og brugstyveri). Dette betyder, at der er en indbyrdes sammenhæng mellem forbrydelsesart og alder. Da der også synes at være indbyrdes sammenhæng mellem forbrydelsesart og fortid, vil vi foretrække at holde både alder og fortid konstant, når vi nu skal til at se nærmere på forbrydelsesarten som udvælgelsesfaktor.

Tabel IV: Egentlige forbryderbegyndere idømt fængselsstraf i 1949 fordelt efter alder og forbrydelsesart.

Alder	Tyveri		Tyveri (§ 276)		Andre overtræ-		Total	
	Abs.tal	%	Abs.tal	%	Abs.tal	%	Abs.tal	%
—20 år	277	36	174	49	142	14	593	27
21—24 år	174	20	72	20	161	16	407	18
25—29 år	145	17	48	14	177	17	370	17
30—39 år	147	16	39	11	259	25	445	20
40+	105	11	24	6	273	28	402	18
Total	848	100	357	100	1012	100	2217	100

Betragter vi herefter de egentlige begyndere indenfor hver enkelt aldersgruppe og holder os til dem, der er idømt fængselsstraf m. v. (men ikke hæfte eller militær arrest), får vi et totalantal begyndere på 2217, hvoraf 1205 er dømt for tyveri og 1369 for andre straffeovertrædelser. Dette giver sammenlagt 2574, idet dog 357 er dømt for både tyveri (§ 276) og andre lovovertrædelser og således er talt med to gange.

I tabel IV ovenfor ser vi fordelingen af tyveri alene, tyveri kombineret med andre lovovertrædelser og andre lovovertrædelser, som ikke er kombineret med tyveri ved dommen i 1949, og vi ser, hvorledes disse forbrydelsesarter fordeler sig over aldersklasserne.

Det fremgår klart, at tyveri er en ungdomsforbrydelse, idet mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{2}$ af tyvene er under 21 år mod kun godt $\frac{1}{3}$ af de andre straffelovsovertrædere taget under eet. Ser vi, hvor mange af de under 21-årige egentlige forbryderbegyndere, der har begået tyveri, er det 76 % mod 54 % af totalantallet egentlige begyndere.

Tabel V: Egentlige forbryderbegyndere idømt fængselsstraf i 1949 fordelt efter forbrydelsesart og om dommen er gjort betinget eller ej.

	Tyveri alene		Tyveri kombineret med andet		Andrestraffelovsovertrædelser		Total	
	Abs.tal	%	Abs.tal	%	Abs.tal	%	Abs.tal	%
Bet. dom	688	81	229	65	603	59	1520	68
Ubet. dom	160	19	128	35	409	41	697	32
Total	848	100	357	100	1012	100	2217	100

$$X^2 = 109,2^{***} f = 2.$$

Tabel V viser fordelingen af betinget og ubetinget dom efter forbrydelsesart.

Forskellene er signifikante også, når vi holder alder konstant indenfor aldersgrupperne —20, 21—24, 25—29, og 30+. Det kniber med signifikansen i aldersgruppen 30—39 år taget for sig, men den faktiske tendens til flest betingede domme ved tyveri og navnlig tyveri alene er der fremdeles.

Hvis den antagelse holder stik, at recidivprognosen for tyve er ringere end for andre lovovertrædere — og det hævdes af de fleste forskere og forfattere, som har beskæftiget sig med spørgsmålet¹⁸⁾ — så bekræftes hypotesen om udvælgelsen af de »bedste« altså ikke, når vi ser på forbrydelsesarten som udvælgelsesfaktor. Det kan nok allerede antydes her, at nærværende forfatter stiller sig tvivlende overfor den påstand, at tyvene

skulle have en væsentlig dårligere prognose end andre lovovertrædere — særligt andre berigelsesforbrydere. De fund, der er gjort i den retning, *kan* være et resultat af, at tyvene er yngre end flertallet af de øvrige lovovertrædere,*) og at det er deres unge alder snarere end deres forbrydelsesart, der giver den dårlige prognose.

Der synes i reglen ikke tilstrækkeligt at være taget hensyn til aldersfaktoren i de nævnte arbejder. Sammenligner vi i dette materiale tyvenes recidiv med recidivet for alle andre lovovertrædere er der lidt, men ikke signifikant flere recidivister i tyverigruppen. En nærmere analyse på materialet for København alene synes nærmest at vise, at tyvene har lavere recidivprocent, når man tager hensyn til aldersfordelingen end andre berigelsesforbrydere, men nok højere end f. eks. voldsforbryderne.

Selv om vi altså med grund tvivler om rigtigheden af tidligere påstande om tyvenes dårligere prognose, har vi dog ikke for øjeblikket holdepunkter for, at prognosen skulle være væsentlig bedre for tyvene end for de andre, så vi kan stadig holde fast ved, at hypotesen om udvælgelsen af de bedste til betinget dom i det mindste ikke er bekræftet.

Udvælgelsesfaktor 4: Forbrydelsens grovhed målt ved straffens længde.

Det antages i dette arbejde, at forbrydelsens (forbryderens) grovhed inden for samme forbrydelsesart vil være af betydning for recidivet, således at en grov forbrydelse (forbryder) vil give (have) dårligere prognose end en mindre grov.

*) Med hensyn til aldersfordelingen for de enkelte forbrydelsesarter, som vi har dem i den officielle kriminalstatistik, ses det for 1949 (krim.stat, tab. IX, begyndere), at sædelighedsforbryderne er signifikant ældre end de øvrige grupper: 64 % er 30 år eller derover, medens voldsforbryderne og ejendomsforbryderne er signifikant yngre, henholdsvis 67 % og 59 % er under 30 år (der er dog flere ejendomsforbrydere i de helt unge år under 21), medens gruppen »andre forbrydelser« fordeles sig med nogenlunde lige mange over og under 30 år.

For ejendomsforbryderne alene viser det sig ifølge statistikens tabel VII (både begyndere og recidivister inklusive bødefældte, tillægsstraffe og udlændinge) at rækkefølgen fra yngst til ældst er følgende:

- 1) § 293 I (brugstyveri) 86 % under 30 år,
- 2) § 288 (røveri) 77 % under 30 år,
- 3) §§ 276 og 277 (tyveri og ulovlig omgang med hittegods) 62 % under 30 år,
- 4) § 284 (hæleri) 44 % under 30 år,
- 5) §§ 166—168, 171—174, 176, 179, 203—204 (forskellige falskforbrydelser, især dokumentfalsk) 41 % under 30 år,
- 6) §§ 278—283 (underslæb, bedrageri etc.) 39 % under 30 år og
- 7) §§ 292, 293 II, 294—304 (forskellige andre berigelsesforbrydelser) 27 % under 30 år.

Ved tyveri, som her er valgt, som den forbrydelsesart inden for hvilken vi vil betragte grovheden, kan handlingens grovhed manifestere sig på forskellig måde f. eks. ved den aktive indsats (antal tyverier), det stjålnes høje værdi, måden tyveriet er sket på m. m. Disse grovhedsformer kan iøvrigt udmærket være kumulerede.

Grovhed kan således defineres forskelligt og formentlig nemmest forklares ved eksemplifikationens metode, men det vil nok have større interesse for vore formål at finde en målestok for grovhed, og vi vil da vælge dommerens udmåling af fængselsstraffen i antal dage eller måneder og år.

Ved valget af denne målestok, som den formentlig bedst egnede, støtter vi os på common sense og egne lejlighedsiaagttagelser samt v. *Eyben*, side 210: »— — — straffen fremkommer som et produkt af to hovedfaktorer: forbrydelsens grovhed og forstraffenes karakter, deres antal, længde og afstand fra den nu foreliggende forbrydelse«. ¹⁰⁾

Det kunne måske se ud, som om vi ved valget af straffelængden som målestok for grovhed i denne undersøgelse af sammenhængen mellem forbrydelsesgrovhed og anvendelsen af betinget dom har forudsat en uafhængighed mellem dommerens valg af straffelængde og den betingede udsættelse af straffen, som muligvis slet ikke er til stede.

Det har vi imidlertid ikke nødvendigvis, men vi har med støtte i lovens ord og hos Waaben, side 150 (se dog herimod v. *Eyben*, side 241, særligt note 20), snarere forudsat, at straffastsættelsen er det primære. Vi har i hvert fald — uanset om valget af straffelængde eller strafudsættelse har prioritet i den tankeproces, der fører til dommens resultat, ment at kunne konstatere en temmelig takstbestemt (d. v. s. på forhånd mere eller mindre givet) udmåling af straffelængden — særligt inden for berigelsesforbrydernes område, jfr. herved også v. *Eyben*, side 210 ff og tillæg D, side 467 ff.

Før straffeloven af 1930 og i visse andre lande, der ikke har så vid en strafferamme, som vi nu har, for anvendelse af betinget dom (op til 1 års fængsel og 2 års hæfte), har man konstateret tendenser hos domstolene til i enkelte tilfælde at vælge en lavere strafudmåling end normalt for derved at få legal mulighed for at afsige betinget dom i sagen. Sådanne eventuelle tendenser kan vi formentlig se bort fra her. På den anden side nævnes undertiden i litteraturen en vis tilbøjelighed hos domstolene til at forøge selve straffelængden ved valg af betinget dom frem for ubetinget — sådanne enkelte tilfælde skal være konstateret af og til ved afgørelser i appelinstanserne, men hidtil har ingen kunnet påvise nogen almindelig tendens hertil, jfr. v. *Eyben*, side 240—41.

I nærværende undersøgelse er fordelingen af betinget og ubetinget dom på den udmålte strafs længde meddelt i tabel VI.

Da det allerede i loven er afgjort, at betinget dom som hovedregel ikke kan gives ved domme, der lyder på højere straf end fængsel i 1 år, vil det være rigtigst kun at sammenligne fordelingerne til og med 1 års fængsel også for de ubetinget dømte begyndere, af hvilke 249 eller 20 % har fået straffe af fængsel over 1 år, heri inkluderet særforanstaltninger. Ved således at se bort fra de pr. definition groveste af de ubetinget dømte skulle vi ikke favorisere vor egen hypotese ved efterprøvningen — snarere tværtimod.

Tabel VI: Forbryderbegyndere (egentlige og uegentlige) idømt fængselsstraf af ikke over 1 år fordelt efter straffens længde og om dommen er gjort betinget eller ubetinget.

	<i>Bet. fgsl.</i>	<i>%</i>	<i>Ubet. fgsl.</i>	<i>%</i>	<i>Total</i>	<i>%</i>
30 dage	215	84	41	16	256	100
%	10		4		8	
40 dage	369	80	93	20	462	100
%	18		9		15	
50—60 dage	542	80	138	20	680	100
%	26		14		22	
70—80 dage	177	76	57	24	234	100
%	8		6		8	
3 mdr.	345	68	164	32	509	100
%	17		16		17	
4 mdr.	236	59	165	41	401	100
%	11		17		13	
5 mdr.—1 år	202	37	339	63	541	100
%	10		34		17	
Total	2086	68	997	32	3083	100
Total %	100		100		100	

Forskellene er signifikante og går i retning af faldende andel af betinget dom med stigende straflængde, særligt når vi kommer op over 80 dages fængsel. Omkring 62 % af de betinget dømte har straffe på under 3 måneder, medens dette kun er tilfældet for 33 % af de ubetinget dømte med straffe på ikke over 1 år, (ser vi på samtlige med ubetinget fængselsstraf ansete begyndere, udgør de, der har fået mindre end 3 måneder, kun 27 %).

På dette grundlag kan vi nu slå fast, at der er tendens hos domstolene til at give betinget dom ved mindre grove overtrædelser (grovheden målt ved straffens længde). Det er nærliggende at antage, at straffens længde foruden af forbrydelsens grovhed også er afhængig af forbrydelsens art, alderen ved dommen og den kriminelle fortid. Med hensyn til den sidste har vi allerede citeret v. Eyben, der har fundet, at fortiden er den

Tabel VII: Egntlige forbrøderbegyndere, der i 1949 er idømt betinget eller ubetinget straf af fængsel alene for overtrædelse af straffelovens § 276 (tyveri) fordelt efter straffens længde til og med 1 år.

	30 d.	40 d.	50—60 d.	70—80 d.	3 mdr.	4 mdr.	5 mdr.	Total
Betinget fængsel	(12 %) 80 (95 %)	(20 %) 140 (91 %)	(30 %) 208 (94 %)	(8 %) 52 (88 %)	(13 %) 89 (77 %)	(10 %) 66 (69 %)	(8 %) 53 (54 %)	(100 %) 688 (83 %)
Ubet. fængsel	(3 %) 4 (5 %)	(10 %) 14 (9 %)	(9 %) 13 (6 %)	(5 %) 7 (12 %)	(19 %) 27 (23 %)	(21 %) 29 (31 %)	(32 %) 45 (46 %)	(99 %) 139 (17 %)
Total	(10 %) 84 (100 %)	(19 %) 154 (100 %)	(27 %) 221 (100 %)	(7 %) 59 (100 %)	(14 %) 116 (100 %)	(11 %) 95 (100 %)	(12 %) 98 (100 %)	(100 %) 827* (100 %)

*) Der er ialt 21 ubetinget dømte med fængselsstraf af over 1 år (827 + 21 = 848).

faktor, foruden grovheden, hvoraf strafudmålingen navnlig afhænger (vi vil holde forbrydelsesarten konstant under alle omstændigheder for at undgå altfor vanskelige indbyrdes sammenligninger af grovhed mellem f. eks. sædelighedsforbrydelse, vold og berigelse). Ovenfor i tabel VII er desuden fortiden holdt konstant, selvom der ikke er fundet nogen særlig stærk sammenhæng mellem strafflængde og fortid indenfor begyndergruppen. Kun ved strafflængden 30 dages fængsel viser der sig at være nogen videre forskel mellem egentlige og uegentlige begyndere.

Over aldersgrupperne ses der en svag tendens til flere længere straffe i den ældste gruppe end i den yngste, men forskellen er ikke signifikant. Strafudmålingen synes således ret uafhængig af alder, men noget afhængig af fortid, især ved de ekstremt korte straffe.

Vi vil derfor indskrænke os til at se nærmere på de *egentlige begyndere*, der har overtrådt § 276 (*tyveri*) i straffeloven af 1930 og kun den, d. v. s. de 848 personer som optræder i yderste venstre kolonne i tabel V ovenfor.

Vi får da en fordeling efter strafflængde som vist i tabel VII.

Også i denne tabel er forskellene utvivlsomt signifikante og tendensen går fremdeles i retning af faldende andel betinget dom med stigende strafflængde. 70 % af de betinget dømte har straffe på under 3 måneder mod kun 27 % (eller hvis vi medregner straffe over 1 år: 24 %) af de ubetinget dømte.

Her bekræftes altså hypotesen om udvælgelse af de »bedste« til betinget dom, de mindst grove, d. v. s. med den korteste strafudmåling.

Sammenfattende om den almindelige antagelse, at de »bedste« får betinget dom kan siges, at den holder, efter alt hvad vi for tiden ved om de omhandlede faktorerers recidivprognoseværdi, kun med hensyn til faktorerne kriminel fortid og grovhed (strafflængde), men ikke med hensyn til forbrydelsesart eller alder, der nærmest går i modsat retning. Disse fire faktorer, hvis vægt i forhold til hinanden vi ganske vist ikke kender, giver altså ikke tilstrækkeligt grundlag for på baggrund af domstolenes udvælgelse af tiltalte til betinget dom på forhånd at forvente, at disse skulle klare sig bedre end de ubetinget dømte med hensyn til recidiv.

(Fortsættes).

Litteraturhenvisninger og noter.

- 1) *Knud Waaben*: Betingede Straffedomme. En kritisk vurdering af dansk rets regler. Kbhvn. 1948.
- 2) Se oversigten i *Betænkning* afgivet af det af justitsministeriet den 26/7 57 nedsatte udvalg til overvejelse af, i hvilket omfang personer, der har været i konflikt med straffelovgivningen, bør kunne opnå

- ansættelse i stillinger* under stat og kommune, side 40 ff. Betænkning nr. 239, Kbhvn. 1959. Jfr. også *Axel Hye-Knudsen*: Kriminalforsorg i Frihed. Kampen mod Forbrydelsen II. Kbhvn. 1952.
- 3) *Erik Christensen*: Unge lovovertrædere. En undersøgelse af de kriminalretlige reaktioner overfor unge lovovertrædere i Aarhus 1954—55. Acta Jutlandia. Kbhvn. 1957.
  - 4) *Dansk Forsorgsselskab*. Årsberetning 1952, side 10—11.
  - 5) Se også *Waaben* op.cit., p. 68.
  - 6) *Svend Lund-Andersen*: Fra en Dommers Arbejdsmark. Kbhvn. 1942. S. 25 ff.
  - 7) *Karl O. Christiansen*: Kriminologiens fundamentale Problemer i Juristen 1940, s. 491, jfr. *Waaben* op.cit., side 69, note 2.
  - 8) *Waaben* op.cit.
  - 9) *Danmarks Statistik*. Statistiske Meddelelser, 4. række, 144. bind, 1 hft. Kriminalstatistikken 1949. Kbhvn. 1952 og tilsvarende for årene 1950 til 1955. Kbhvn. 1952 til 1957.
  - 10) op.cit.
  - 11) *Stephan Hurwitz*: Den danske kriminalret. Alm. del, 3. hft. Kbhvn. 1952.
  - 12) *Betænkning om forsorgsdomme* og betingede domme afgivet af Straffelovskommissionen. Kbhvn. 1952.
  - 13) *Alvar Nelson m. fl.*: Hæfte. Simple Detention. En studie over anvendelsen af privilegeret frihedsstraf. Acta Jutlandica. Kbhvn. 1954. Kurve 5, side 47.
  - 14) *Nelson* op.cit. side 44, jfr. 46.
  - 15) *Preben Wolf*: Om definitionen af forbryderbegyndere. N.T.f.K. 1959, s. 118 ff.
  - 16) *Karen Berntsen* og *Karl O. Christiansen*: Mandlige Arresthusfanger i Kbhvn.s Fængsler. Kbhvn. 1955, s. 81, og *Wolf* op.cit., s. 118 og s. 131, note 2.
  - 17) *Erik Christensen* op.cit., side 82, tabel 9.
  - 18) Jfr. således *Stephan Hurwitz*: Kriminologi. Kbhvn. 1951, side 410, og de der omtalte arbejder.
  - 19) *W. E. v. Eyben*: Strafudmåling. Kbhvn. 1950. Se om »grovhed« og »udmåling« endvidere *Hurwitz*: Kriminologi, side 413 ff, og Kriminalretten side 708 ff.